

מאמר דעה

ועדת החקירה בעניין הצוללות וכשלי קבלת ההחלטות

דוח ועדת החקירה על פרשת הצוללות חושף לא רק ליקויים ברכש הביטחוני, אלא כשל עמוק ומתמשך בתהליכי קבלת ההחלטות בדרג המדיני. אך גם ההמלצות המקצועיות והמדויקות ביותר לא יובילו לשינוי, אם מקבלי ההחלטות עצמם לא יכירו בחשיבות של הליך סדור ומקצועי, ויתחייבו לפעול לפיו

28 בינואר 2026 | מאת: פרופ' סוזי נבות, פרופ' עמיחי כהן

Photo by REUTERS

בעשרים וחמישה עמודים מהודקים ונוקבים פרסה הוועדה הממלכתית לעניין כלי השיט את הביקורת החדה ביותר שהושמעה בישראל עד כה על תהליכי קבלת ההחלטות בתחום הרכש הביטחוני. בין השאר, הוועדה מצאה כי הממשלה - הפועלת בנושאי הביטחון באמצעות הקבינט - התחמקה מקביעת מדיניות ניהול סיכונים ואסטרטגיה כללית. הקבינט דן רק בשאלה הנקודתית האם לרכוש אמצעי לחימה שעמד על הפרק ברגע נתון ולא נתן דעתו לשאלה "על חשבון מה", והאם זו ההצטיידות הנחוצה ביותר לאור איומי הייחוס והמענה הנדרש.

למעשה, גם בנושאים בהם עסק הקבינט הוא עשה זאת כחותמת גומי, ולא תוך התעמקות בנושא. הטעם לכך הוא שהמטה לביטחון לאומי, שהיה אמור לספק לקבינט מידע היכול לאתגר את תוכניות צה"ל, אינו ממלא את תפקידו. מגוף מטה שממוקד בייעול עבודת הדרג המדיני, הפך המל"ל לגוף ביצוע המשמש כלי לעקיפת תהליכי הרכש הסדורים במשרד הביטחון. קציני צה"ל המשרתים במל"ל מייצגים למעשה את עמדת צה"ל במקום לבקר אותה.

יתר-על-כן, גופים שונים פעלו בתחום הרכש בלא ליידע זה את זה. שיחות והסכמות עם ממשלות זרות לא תועדו. קצינים בחיל הים פעלו מול הדרג המדיני הבכיר לקידום תוכניות שלא עלו בקנה אחד עם תוכניות כלל צה"ל, ולא הציגו לדרג המדיני את העלויות האמתיות של הרכש, תוך שחיל הים מציג תשתית עובדתית וניתוחים מניפולטיביים.

הוועדה הציגה שלל המלצות והצעות לתיקון הכשלים שמצאה: לאמץ אסטרטגיית ביטחון כוללת, ולבנות את תוכנית הרכש הרב שנתית של צה"ל לאורה. לאסור על המל"ל לפעול כגוף ביצועי, ולחזק את מעמדו כגוף מטה. לפעול להטמעת תהליכי רכש בקבינט ובחילות צה"ל השונים, ועוד. אך על מנת שהמלצות אלו אכן יפתרו את הבעיה, נדרשת תשובה לשאלה יסודית יותר – כיצד קרה שנגרמה סדרת הכשלים הזאת?

את התשובה לשאלה ניתן, אולי, למצוא בהחלטת הוועדה מחודש ספטמבר שבו פירטה את הבסיס העובדתי שמאחורי האזהרות ששלחה. העובדה המרכזית שעולה לכאורה מתוך אותו מסמך היא שהכשלים עליהם מצביעה הוועדה אינם כוח טבע – הם מעשי ידי בני אדם. על חברי הקבינט, ובראשם ראש הממשלה נתניהו, האחריות לרבים מהכשלים שהתגלו. למשל: ראש הממשלה נתניהו הוא אשר הפעיל את המל"ל כזרוע ביצוע, והוא אשר ניהל שיחות עם קנצלרית גרמניה ללא שיידע את שאר הגורמים בתוצאותיהן. כשלים התגלו גם בפעולותיהם של הקבינט ושל שר הביטחון.

את המלצות הוועדה יש לקרוא לאור תיאור זה. בלא שקברניטי המדינה, ובראשם ראש הממשלה, יתמכו בתהליך קבלת החלטות תקין – לא תהיה לו תוחלת. הדרג המדיני הוא אשר אמור לקבל את ההחלטות המכריעות בנושאי הביטחון הלאומי, כך קובעת הוועדה, אך אם לא יעשו זאת על פי נהלים ברורים ועבודה סדורה, לא תוכל מערכת הביטחון להתמודד עם האתגרים העומדים בפניה.

כך ברכש בטחוני, וכך הליכי קבלת ההחלטות בכל נושא כמעט. בימים אלו אנו רואים כי החלטות הממשלה בנושאים שונים מתקבלות בתהליכי עבודה משובשים, מבלי שקודמת להן כל עבודת מטה מקצועית וסדורה. חלקן ללא בסיס עובדתי או משפטי. אם אכן כך ימשך המצב, לא תוכל ממשלת ישראל למלא את תפקידה המרכזי – לעמוד בפני האתגרים הביטחוניים והכלכליים המורכבים העומדים בפני ישראל.

התפרסם במקור ב-N12

תגיות:

ועדות חקירה, סוגיות בטחוניות, ראש הממשלה, עבודת הממשלה, התוכנית להגנה על ערכים ומוסדות דמוקרטיים, המרכז לערכים ולמוסדות דמוקרטיים, המרכז לביטחון לאומי ודמוקרטיה

לכל הנושאים